

Ewa Oronowicz-Kida

Uniwersytet Rzeszowski

Inspiracje kulturowe we współczesnych oficjalnych nazwach wiejskich ulic w województwie podkarpackim

Wstęp

Na przełomie XX i XXI w. we wsiach województwa podkarpackiego zaczęła funkcjonować nowa, dotąd prawie niespotykana w tym rejonie Polski kategoria nazw własnych w postaci oficjalnych nazw ulic. Wcześniej występowały one prawie wyłącznie w nielicznych wsiach, pierwotnie miastach, które przed laty utraciły prawa miejskie. Są to np. Zaklików – pow. stalowowolski (prawa miejskie od XVI w. do 1869 r.), Wielkie Oczy – pow. lubaczowski (prawa miejskie w latach 1671–1935) czy Krzeszów – pow. nizański (prawa miejskie w latach 1641–1869). Tego typu wsi jest niewiele (16) i stanowią one 13% wśród wszystkich, położonych w 18 powiatach, 112 miejscowościach wiejskich, w których obecnie występują urzędowe nazwy ulic. Oficjalne plateonimy pojawiły się przed przełomem polityczno-gospodarczym 1989 r. także w Cholewianej Górze – pow. nizański, Gorzycach – pow. tarnobrzeski, Brandwicy, Jastkowicach, Kłyżowie, Stanach i Pysznicy – wszystkie w powiecie stalowowolskim. Są to bez wyjątku duże wsie, o nieraz bardzo odległej historii, posiadające bogatą infrastrukturę.

Proces wprowadzania nazw ulic we wsiach województwa podkarpackiego ma charakter progresywny. Do grupy wsi z własną plateonią sukcesywnie dołączają nowe miejscowości. Ostatnio w gminie Miejsce Piastowe uchwałą nr XXIII/163/12 z dnia 16. maja 2012 r. nadano nazwy ulic we wsi Rogi, a niewiele ponad miesiąc później 26 czerwca 2012 r. uchwałą nr XXIV/173/12, istniejący już we wsi Miejsce Piastowe zbiór ulic powiększył się o ulicę *Handlową*. Ostatecznie w całym województwie notuje się 876 nazw około 1800 ulic i placów. Przenosząc na grunt wiejski terminologię używaną w odniesieniu do obiektów terenu miejskiego można powiedzieć, że to nowe nazewnictwo dotyczy ciągów komunikacyjnych i obiektów ograniczonych przestrzennie, mniejszych niż obszary [Mrózek 2010: 33].

Na ten pokaźny zbiór nazw można spojrzeć poprzez pryzmat inspiracji kulturowych, które w nim występują. Nie ulega wątpliwości, że jednym z najważniejszych

czynników kształtujących od najdawniejszych czasów system nazw własnych każdego narodu jest czynnik kulturowy – cywilizacyjny, a najstarsze dowody tego wpływu widoczne są w polskiej toponimii i antroponimii. Również we współczesnym polskim nazewnictwie to oddziaływanie kultury na różne kategorie nazw własnych wyraźnie się uwidacznia [Nowowiejski 2006: 309–310].

1. Istota wpływów kulturowych w oficjalnej wiejskiej plateonimii w województwie podkarpackim

Wpływy kulturowe w oficjalnym nazewnictwie wiejskich ulic w województwie podkarpackim mają specyficzny charakter. Z jednej strony powielają wzorce typowe w tym względzie dla współczesnego miejskiego nazewnictwa polskiego, z drugiej charakteryzują się cechami typowymi dla środowiska wiejskiego i jego kultury. Za tradycyjne wpływy cywilizacyjne na nazwy własne uznaje się oddziaływania o proveniencji mitologicznej, biblijnej, historycznej lub literackiej, a od drugiej połowy XX w. także te, które mają rodowód medialny, a więc związane z istnieniem radia, telewizji, Internetu itd. [Nowowiejski 2006: 309]. W związku z przemianami społeczno-gospodarczymi po 1989 r. na wsi przeplatają się obecnie dwa kręgi kulturowe: obcy, przeniesiony z miasta i swojski, funkcjonujący m.in. poprzez dawne słownictwo z kręgu kultury materialnej i duchowej [Pelcowa 1998: 105]. Wymienione tradycyjne wpływy cywilizacyjne należą do miejskiego kręgu kulturowego i niektóre z nich potwierdzają swą obecność także w analizowanym zbiorze wiejskich onimów. Trzeba zauważyć, że z tego kręgu kulturowego pochodzą również nazwy ulic, zdecydowanie obca kategoria nazewnicza w tradycyjnym wiejskim systemie nazw własnych, będąca efektem nawiązania do kultury miejskiej, nabywania nowych zachowań i przeniesienia ich do kultury wiejskiej. Ale oba światy: współczesny i przeszły są zawsze nierozzerwalną całością, która nadaje ton egzystencji wiejskiej, a zjawiska językowe dla nich typowe łączą się i przeplatają [Pelcowa 1998: 105; Grochola-Szczepanek 2006: 167–168]. W związku z tym, w procesie kreacji oficjalnych nazw ulic wiejskich pojawiają się również inspiracje wynikające ze specyficznych cech wiejskiego zespołu kulturowego. Podstawowym składnikiem, a nawet wyznacznikiem kultury tej zbiorowości, oprócz wytworów duchowych i materialnych człowieka, jest język, określany czasem jako werbalny kod kultury [Kurek 2001: 117]. Jego istotnym elementem są nazwy własne, a wśród nich typowe dla polszczyzny wiejskiego obszaru językowo-kulturowego, mikrotoponimy, przez które rozumie się tutaj nazwy przysiółków i części wsi. Mikrotoponimy to specyficzna kategoria leksykalna w systemie komunikacyjnym wiejskiej wspólnoty. Nie tylko oznaczają, ale zawierają treści czytelne wyłącznie dla mieszkańców niewielkiego obszaru. Przekazywane z pokolenia na pokolenie, świadczą o silnym związku użytkowników z najbliższą małą ojczyzną, a ich swoistość nazewnicza podkreśla szczególny charakter kultury danego regionu. Dlatego można je uznać za leksemy kulturowe [Kurek 2001: 118]. W związku z tym źródła

mikrotoponimiczne, jako charakterystyczny składnik tradycyjnej wiejskiej kultury, są obok ogólnopolskich źródeł tradycyjnych, drugim ważnym nurtem inspiracji kulturowych w nazewnictwie współczesnych oficjalnych ulic wiejskich. Trzeba zauważyć, że nawiązywanie do lokalnej mikrotoponii w tworzeniu nowej kategorii nazw własnych, nie jest działaniem przypadkowym. Towarzyszy mu bowiem przekonanie, że jest to skuteczny sposób na zachowanie tych tradycyjnych, lokalnych nazw dla kolejnych pokoleń mieszkańców wsi. Działanie takie dowodzi, że pomimo dokonujących się gwałtownie przemian językowych i świadomościowych, a w szczególności procesów unifikacyjnych, ciągle jeszcze istnieje wśród mieszkańców przekonanie o konieczności ochrony wyjątkowości, także nazewniczej, poszczególnych wsi. O tej wyjątkowości decydują w dużej mierze właśnie mikrotoponimy – nazwy przysiółków i części wsi, które świadczą o tym, że we współczesnym języku mieszkańców obszarów wiejskich można znaleźć większe bogactwo nazw i subtelniejsze ich zróżnicowanie aniżeli w języku ogólnym, że jest to, jak stwierdziła H. Kurek, wielka skarbnica, którą ofiarowała mieszkańcom wsi ich „najbliższa ojczyzna” [Kurek 2001: 122].

Wśród powszechnie przyjmowanych źródeł historycznych podczas kreowania nazw własnych, np. onimów określających ulice w miastach, wymienia się imiona i nazwiska osób, które zapisały się w bliższej lub dalszej historii kraju, których sława i osiągnięcia nierzadko przekroczyły granice Polski. W przypadku nazw wiejskich ulic pojawia się dodatkowe źródło historycznych inspiracji w postaci imion i nazwisk ludzi, którzy weszli do historii regionu, wsi, a więc antroponimy określające lokalnych bohaterów, działaczy społecznych zarówno świeckich, jak i duchownych.

Ostatecznie więc inspiracje kulturowe w oficjalnych nazwach ulic wsi w województwie podkarpackim sprowadzają się do inspiracji kulturowych o charakterze ogólnym (tradycyjne źródła inspiracji) i inspiracji kulturowych o charakterze lokalnym (źródła inspiracji w kulturze wiejskiej).

1.1. Inspiracje kulturowe o charakterze ogólnym

Do kategorii nazw tradycyjnych pod względem inspiracji kulturowych, funkcjonujących w 55 wsiach na terenie 41 gmin i 16 powiatów, należą przede wszystkim te, które są przeniesieniami imion i nazwisk postaci historycznych, w mniejszym zakresie te, które mają źródła biblijne i zupełnie sporadycznie te, które wykazują związki z literaturą.

Podstawą nazw ulic motywowanych imionami i nazwiskami/przydomkami osób historycznych były: a) imiona i nazwiska twórców polskiej literatury, np.: *Marii Dąbrowskiej*, *Aleksandra Fredry*, *Cypriana Godebskiego*, *Stanisława Wyspiańskiego*; b) imiona i nazwiska wielkich polskich malarzy i muzyków, np.: *Jana Matejki*, *Fryderyka Szopena/Chopina*; c) antroponimy określające królewskich oraz książęcych władców Polski, np.: *Bolesława Chrobrego*, *Bolesława Śmiałego*, *Kazimierza Odnowiciela*; d) imiona i nazwiska polityków, np.: *Gabrieła Narutowicza*, *Ignacego Paderewskiego*, *Józefa Piłsudskiego*, *Macieja Rataja*,

Wincentego Witosa; e) imiona i nazwiska żołnierzy, osób związanych z wojskiem, np.: *Generała Władysława Andersa, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego*; f) imiona i nazwiska ludzi nauki, odkrywców, wynalazców, np.: *Hugona Kollątaja, Stanisława Konarskiego, Mikołaja Kopernika, Ignacego Łukasiewicza*; g) imiona i/lub nazwiska duchownych, np.: *Adama Chmielowskiego, Biskupa Sebastiana Pelczara, Księdza Bronisława Markiewicza, Stanisława Orzechowskiego*; h) imiona świętych Kościoła katolickiego, np.: *Świętego Antoniego, Świętego Floriana, Świętego Marcina, Świętej Rozalii, Świętego Wojciecha*.

Ponadto, omawiając nazwy ulic inspirowanych historycznie, nie sposób pominąć takich, które mają swe źródło w nazwach różnych organizacji i stowarzyszeń, najczęściej o charakterze wojskowym. Chodzi tu przede wszystkim o ulicę *Armii Krajowej*, należącej do grupy najpopularniejszych ulic nie tylko w polskich miastach, ale jak się okazuje także we wsiach południowo-wschodniej Polski, a także o ulice *Dąbrowszczaków, Powstańców Styczniowych, Legionistów, Legionów, Konfederatów Barskich, Wojska Polskiego i PCK*.

Kolejną grupę stanowią nazwy ulic mające swe źródło w Biblii. Postacie biblijne z reguły pierwotnie patronują kościołom, klasztorom lub kapliczkom, a dopiero wtórnie ten patronat przenosi się również na ulice, przy których te obiekty się znajdują lub do których ulice prowadzą. I tak w nazwach ulic odnotować można: a) osoby występujące w Nowym Testamencie, np.: *Świętej Anny, Świętego Jana* (św. Jan Chrzciciel), *Świętego Józefa*; b) postacie z Dziejów Apostolskich, np. *Szczepana*.

Związki z literaturą wykazują natomiast tylko nazwy dwu ulic *Andrzeja Kmicica* i *Onufrego Zagłoby* nieprzypadkowo znajdujące się w Gorzycach. Otóż obydwie nazwy mają swe źródło w *Potopie*, a dokładnie w 7. rozdziale 3. tomu, w którym umieścił Sienkiewicz epizodyczny wątek rozgrywający się właśnie w tej wsi. Przeniesienie imion i nazwisk jednych z głównych postaci drugiej części trylogii do kategorii nazw ulic wiąże się z jej następującym fragmentem: *Obóz był bardzo obszerny, obejmował cały trójkąt, utworzony przez San i Wisłę. U wierzchołka trójkąta leżał Pniew; u podstawy Tarnobrzeg z jednej strony, Rozwadów zaś z drugiej. Oczywiście całej rozległości niepodobna było wzrokiem ogarnąć; jednak, jak okiem sięgnąć, widać było szanice, okopy, roboty ziemne i faszynowe, na nich działa i ludzi. W samym środku okolicy w Gorzycach była kwatera królewska, tam też stały główne siły armii...* Na pamiątkę tych właśnie faktów są zresztą dzisiaj w Gorzycach nie tylko ulice *Kmicica* i *Zagłoby*, ale także *Sienkiewicza* i *Szwedzka*.

Można przyjąć, że wszystkie podane nazwy mają charakter ogólnopolski i posiadają swe wzory w zbiorze współczesnych urbanonimów. Spora część spośród nich została wybrana na nazwy ulic we wsiach województwa podkarpackiego ze względu na swą dużą popularność w miastach i o tym wyborze z pewnością bardziej zadecydowały względy mody nazewniczej niż typ właściwych dla nich źródeł kulturowych. Oczywiście nie można generalizować i jednakowo traktować stosunku do kulturowych inspiracji nazw. Jest on zmienny. Przy nazwach najczęściej w Polsce nadawanych, np. *Adama Mickiewicza, Józefa Piłsudskiego*,

cywilizacyjne wpływy historyczne nie są tak istotne, jak w nazwach rzadkich, niespotykanych, np. *Cypriana Godebskiego* czy *Generała Jakuba Jasińskiego* [por. Borysiak 2003: 207–209; 2007: 450] i przez to bardziej zwracających uwagę na swój kulturowy charakter. Podobnie zresztą jest także przy nazwach motywowanych imieniem i nazwiskiem osób sławnych w całej Polsce, ale pochodzących z miejscowości położonych na omawianym terenie lub związanych z nimi swoją działalnością, np. *Mieczysława Karasia* (urodzony w Przędzeli wybitny polski językoznawca), *Bernarda Wapowskiego* (urodzony w Wapowcach koło Przemyśla najwybitniejszy polski kartograf XVI w., nazywany ojcem polskiej kartografii), *Piotra Michałowskiego* (polski malarz okresu romantyzmu; od 1846 r. świetny gospodarz w Bolestraszcycach koło Żurawicy), *Biskupa Józefa Pelczara* (urodzony w Korczynie, biskup diecezjalny przemyski, założyciel Zgromadzenia Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, kanonizowany w 2003 r.) czy *Księdza Kazimierza Waisa* (urodzony i zmarły w Klimkówce, rektor Uniwersytetu im. Jana Kazimierza we Lwowie, rektor Lwowskiego Seminarium Duchownego, pierwszy prezes Polskiego Towarzystwa Teologicznego). Osoby te cieszyły się mniejszą lub większą popularnością, ale decyzja o ich wyborze nie była przypadkowa i dowodzi świadomości historycznej osób decydujących o przeniesieniu konkretnego antroponimu do kategorii nazw ulic. Trzeba zauważyć, że w tej grupie nazw wyraźnie eksponujących regionalne korzenie, albo rzadziej tylko czasowe związki z konkretnymi miejscowościami wybitnych postaci polskiej kultury, które uczyniono patronami ulic, dominują przedstawiciele świata nauki i osoby duchowne. Artystów reprezentuje wyłącznie malarz Piotr Michałowski, co tylko potwierdza fakt wyjątkowości talentów literackich, malarskich czy muzycznych, a to z kolei przekłada się na niewielką liczbę ich posiadaczy w skali kraju i regionu.

Wśród tradycyjnych inspiracji kulturowych przy tworzeniu oficjalnych nazw ulic we wsiach południowo-wschodniej Polski dominowały i dominują szeroko rozumiane źródła historyczne, w bardzo ograniczonym zakresie biblijne i literackie, natomiast zupełnie zabrakło mitologicznych i medialnych. Te ostatnie, mimo ekspansji medialnej w XXI w., wkraczają bardzo powoli do miejskiej plateonimii, zupełnie inaczej niż się to dzieje np. w antroponimii, zwłaszcza nieoficjalnej, czy w zoonimii.

1.2. Inspiracje kulturowe o charakterze lokalnym

Ważnym źródłem inspiracji przy tworzeniu oficjalnych nazw wiejskich ulic w województwie podkarpackim stały się tradycyjne, historyczne nazwy części wsi i przysiółków. Wystąpiły one w 56 wsiach (35 gmin, 17 powiatów), spośród 118, w których wprowadzono oficjalne nazwy ulic. Ich występowanie w poszczególnych wsiach jest bardzo zróżnicowane. Najczęściej pojawiają się jedna ($x20^1$) lub dwie ($x13$) ulice nawiązujące do nazw przysiółków lub części wsi, ale

¹ Zapis oznacza w ilu wsiach występuje określona liczba oficjalnych plateonimów inspirowanych nazwami części wsi lub przysiółków, np. jedna ($x20$) = jedna nazwa w 20 wsiach, dwie ($x13$) = dwie nazwy w 13 wsiach.

nierzadko takich nazw w jednej wsi jest więcej trzy (x5), cztery (x3), pięć (x4), a nawet osiem (x3), dziewięć (x2) i dziesięć (x3). Najwięcej, dziesięć nazw tego typu, funkcjonuje w Wólce Tanewskiej (pow. przemyski), Jastkowicach (pow. stalowowolski) i Korczynie (pow. krośnieński), po dziewięć nazw jest w Cholewianej Górze (pow. niżański) i Zarzeczcu (pow. niżański), osiem w Kopakach (pow. niżański), Odrzykoniu (pow. krośnieński) i Pysznicy (pow. stalowowolski). Interesujący jest procentowy udział omawianych nazw ulic w całym zbiorze placeonimów jednej wsi. I tak w Wólce Tanewskiej stanowią one około 52%, w Jastkowicach około 26%, w Korczynie około 23%, w Cholewianej Górze około 81%, w Zarzeczcu około 20%, w Kopakach około 44%, w Odrzykoniu około 18% i w Pysznicy około 15%. Zupełnym ewenementem wśród wszystkich wsi z oficjalnymi nazwami ulic jest Dębów (pow. przeworski), w którym funkcjonuje jedna ulica, ale motywowana właśnie nazwą przysiółka. Jak widać stosunek do nazw ulic o takich swojskich „historycznych korzeniach” jest w poszczególnych wsiach bardzo różny. Na pewno nie można powiedzieć, że są to nazwy przeważające wśród wszystkich innych, choć jak widać są wsie, w których one dominują, stanowiąc ponad 50% całego zbioru oficjalnych nazw ulic w konkretnej miejscowości. Nie będzie nadużyciem stwierdzenie, że jest to ten typ nazw ulic, który we współczesnym wiejskim środowisku nie jest wprawdzie na szerszą skalę wyraźnie preferowany, ale zauważany.

Fakt występowania omawianych onimów, teoretycznie rzecz biorąc mniej więcej w co drugiej miejscowości, wskazuje na to, że dla większości mieszkańców wsi są to nazwy ważne i pozytywnie odbierane. Wydaje się, że stosunek do tego typu nazw ulic nie zmienia się od lat. Występują one zarówno w starszych, jak i nowszych albo zupełnie nowych zbiorach nazw ulic różnych wsi. I tak było już w latach 70. XX wieku np. w Baligrodzie, Cholewianej Górze, Jastkowicach, Stanach czy Brandwicy; tworzono je także na przełomie XX i XXI wieku np. w Czarnej, Korczynie, Wróbliku Szlacheckim, Zręcinie, Dębowie; sięga się po nie chętnie także współcześnie, np. w Brzeźnicy, Górnicy czy Skopaniu. Upływ czasu, zmiany cywilizacyjne na wsi nie tylko więc nie szkodzą, ale zdają się sprzyjać tej kategorii nazw ulic, która była i jest traktowana jako swoiste spoiwo łączące dwa światy – obcy i swojski we współczesnej wiejskiej rzeczywistości. W województwie podkarpackim są powiaty, w których można mówić o modzie na takie właśnie nazwy ulic. Należą do nich, położony na południu województwa, powiat krośnieński (11 wsi z omawianym typem nazw ulic) i sąsiadujące ze sobą północne powiaty: niżański (10 wsi), stalowowolski (6 wsi), tarnobrzeski (6 wsi), w których wsi z takimi właśnie nazwami ulic jest wyraźnie więcej niż w innych miejscowościach.

Nazwy ulic utworzone od nazw przysiółków i części wsi występujące w zgromadzonym materiale można podzielić na dwie grupy.

Do pierwszej należą te, które odnotowano w co najmniej dwóch miejscowościach. Jest to grupa niewielka, składająca się tylko z 12 nazw ulic: *Błonie, Górka, Jeziórko, Kmiecie, Majdan, Podborek, Podlesie, Podzamcze, Rędziny, Zagórze,*

Zagrody, Zastawie. Wśród podanych mian najczęściej powtarzającą się nazwą jest ulica *Błonie*, występująca aż w czterech wsiach, na drugim miejscu sytuuje się ulica *Górka*, którą odnaleźć można w trzech wsiach, a wszystkie pozostałe innymi funkcjonują w dwóch miejscowościach.

Drugą grupę tworzą nazwy wprowadzone tylko w jednej wsi, określające wyłączenie pojedyncze desygnaty w postaci ulic zlokalizowanych w różnych miejscowościach. Takich nazw jest aż 141. Należą do nich np.: *Bazarowa* < Bazary, *Bażantowa* < Bażantaria, *Wychylówka* < Wychylówka, *Ziarny* < Ziarny, *Żabie* < Żabie.

Godnym uwagi wyjątkiem w tej grupie jest ulica *Gęsiówka* znajdująca się w Cholewianej Górze. Ta wieś dzieli się na osiem części i jeden przysiółek o nazwie *Gęsiówka*. Nazwa tego przysiółka, podobnie jak wszystkie nazwy części wsi, została przekształcona w oficjalną nazwę ulicy. Sytuacja jest jednak o tyle nietypowa, że nie jedna, a wszystkie ulice położone w tym przysiółku noszą nazwę *Gęsiówka*. Mamy więc do czynienia z zaskakującym utożsamieniem przysiółka z ulicą. Bardziej logiczne byłoby chyba, przy rezygnacji z nazwania poszczególnych ulic, potraktowanie go jednak jak obszaru wiejskiej przestrzeni, a nie jej traktu, co nie jest zgodne z prawdą i może być komunikacyjnie mylące.

Na omawianym terenie dużą grupę, składającą się z 95 elementów, tworzą także nazwy ulic inspirowane imionami i nazwiskami osób, które weszły do historii regionu lub wsi. Występują one w 37 wsiach administracyjnie należących do 32 gmin i 14 powiatów. W porównaniu z poprzednią grupą jest to więc kategoria mniej ekspansywna liczebnie i terytorialnie. Są to ulice, którym patronują: a) przedstawiciele rodów szlacheckich (indywidualnie lub zbiorowo) często właściciele konkretnych wsi, zasłużeni dla ich rozwoju, dobrodzieje miejscowej ludności, np.: *Balów*, *Książąt Czartoryskich*, *Grabieńskich*; b) osoby związane z oświatą, szczególnie zaangażowani w swą pracę nauczyciele, np.: *Marii Bourdon*, *Anny Nagórskiej*, *Józefa Piętniewicza*; c) naukowcy i odkrywcy, np.: *Mieczysława Karasia*, *Marcina Króla*, *Stefana Mierzwy*, *Stanisława Pigonia*, *Bernarda Wapowskiego*; d) działacze społeczni, przedstawiciele miejscowej władzy, np.: *Leona Karcińskiego*, *Władysława Kojdra*, *Jana Płazy*, *Wójta Michała Pyrza*; e) zasłużeni dla rozwoju wsi księża, np.: *Księdza Wojciecha Blajera*, *Księdza Jana Kica*, *Księdza Józefa Mastalerza*, *Księdza Józefa Panasia*; f) osoby zasłużone w walce o wolność regionu lub kraju, np.: *Pułkownika Stanisława Koszutskiego*, *Józefa Kustronia*, *Porucznika Józefa Mączki*. W wiejskim systemie nazewnictwym, podobnie zresztą jak we współczesnej miejskiej plateonimii [Borysiak 2005: 44], jest to ważna, rozwojowa kategoria nazw pamiątkowych (uznaniowych) od patronów regionalnych, którymi na omawianym terenie są bardzo często osoby duchowne, wyłącznie księża katoliccy, często proboszczowie, pracujący w poszczególnych parafiach nawet po kilkadziesiąt lat. Ich nazwiska znalazły się w 26 nazwach, a więc w ponad dwukrotnie większej liczbie ulic, niż jest to w przypadku nazwisk ludzi związanych z wojskiem, którzy patronują 11 traktom komunikacyjnym. Co więcej wrażenie dość dużego nasycenia zbioru nazw ulic

nazwiskami duchownych potęguje fakt sięgania po nie dla określenia czasem kilku ulic w jednej wsi. Tak jest w Raniżowie (3–3)², Korczynie (5–2), Targowiskach (3–2), Odrzykoniu (7–2), Birczy (6–2). Ponadto nazwisko duchownego przypisuje się często jednej ulicy, ale jest to jedyna, albo jedna z dwóch, trzech ulic pamiątkowych umotywowanych realnoznaczeniowo w konkretnej miejscowości.

Poszukując wśród miejscowych bohaterów patronów dla nowo tworzonych ulic sięgnięto po nazwiska osób głównie z najnowszej XX-wiecznej historii. Sporadycznie do tego szacownego grona wprowadza się ludzi żyjących w odległych, nawet średniowiecznych czasach. Reprezentują oni różne wykształcenie, profesje, pochodzenie społecznie. Tym, co ich łączy jest wdzięczna pamięć potomnych, która znalazła językową egzemplifikację w postaci swoistych pomników, jakimi są utworzone od ich imion i nazwisk nazwy ulic.

Podsumowanie

W analizowanym materiale nazwy inspirowane zjawiskami kultury stanowią prawie 43%. Powiatem, w którym tego typu nazwy występują w największej liczbie gmin (13) i wsi (23) jest powiat krośnieński. Diametralnie inaczej sytuacja wygląda w powiecie ropczycko-sędziszowskim, w którym takie nazwy ulic w ogóle nie występują. Z kolei w powiecie rzeszowskim funkcjonują nazwy motywowane elementami lokalnej kultury, ale brakuje mian o źródłach w literaturze, mitologii, Biblii i historii.

Szczególną uwagę zwracają miana o realnoznaczeniowej motywacji związane z lokalną kulturą reprezentowaną przez część mikrotoponimii w postaci nazw przysiółków i nazw części wsi, a także z niezwykłymi ludźmi, tworzącymi i wpisującymi się w historię konkretnych wsi lub ich najbliższej okolicy. Nazwy tworzone od antroponimów określających osoby rzeczywiście, w bliższej lub dalszej przeszłości, żyjące lub pracujące w danym miejscu, a więc nazwy uznaniowe o wymiarze lokalnym, w liczbie porównywalnej z nazwami uznaniowymi o wymiarze krajowym, a czasem nawet je przewyższającej, to specyficzna właściwość współczesnej oficjalnej wiejskiej plateonimii (w analizowanym materiale 89 uznaniowych lokalnych i 72 uznaniowe krajowe).

Z kolei wśród nazw określanych jako erudycyjne zdecydowanie przeważają te o rodowodzie historycznym i literackim, inaczej niż jest to obecnie w przewiśkach, nickach czatowych i zoonimach powstających bardzo często w związku z oddziaływaniem świata seriali i filmu, muzyki rozrywkowej, reklamy, Internetu, nowoczesnej techniki i technologii. Jak dotąd oficjalne nazwy ulic tworzą więc kategorię nazewniczą raczej powoli otwierającą się na inspiracje współczesną

² Pierwsza cyfra oznacza ogół nazw semantycznych w danej miejscowości, druga zaś określa, ilu ulicom patronują w niej duchowni.

kulturą masową [Borysiak 2005: 46–47] i póki co, mimo prognoz, że w nieodległej przeszłości nazwy własne należąc będą również do polszczyzny konsumpcyjnej, nic nie wskazuje na to, aby przewidywania te sprawdziły się w odniesieniu do oficjalnych nazw ulic funkcjonujących na wsi [Nowowiejski 2006: 312, 315].

Bibliografia

- Borysiak Elżbieta, 2003, *Najpopularniejsze a jednostkowe nazwy ulic i placów miast dolnośląskich*, [w:] Romana Łobodzińska (red.), *Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość polskiej onomastyki*, Wrocław, 207–213.
- Borysiak Elżbieta, 2005, *Najnowsze tendencje w polskim współczesnym nazewnictwie miejskim*, [w:] Romana Łobodzińska (red.), *Z najnowszych tendencji w polskim nazewnictwie*, Łask, 43–49.
- Borysiak Elżbieta, 2007, *Aktualne, najczęściej występujące w polskich miastach nazwy ulic*, [w:] Aleksandra Cieślakowa, Barbara Czopek-Kopciuch, Katarzyna Skowronek (red.), *Nowe nazwy – nowe tendencje badawcze*, Kraków, 449–456.
- Grochola-Szczepanek Helena, 2006, *Wpływ przemian społecznych i kulturowych na mowę mieszkańców wsi (na przykładzie wsi Rzepiska)*, [w:] Jerzy Sierociuk (red.), *Gwary dziś. 3. Wewnętrzne zróżnicowanie języka wsi*, Poznań, 167–174.
- Kurek Halina, 2001, *Przemiany językowe wsi (na przykładzie wybranych nazw roślin z okolic Dukli)*, [w:] Anna Dąbrowska, Irena Kamińska-Szmaj (red.), „Język a Kultura” 16, *Świat roślin w języku i kulturze*, 117–122.
- Mrózek Robert, 2010, *Synchroniczne i diachroniczne granice oraz pogranicza urbanonimii*, [w:] Irena Sarnowska-Gieffing, Magdalena Graf (red.), *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*, Poznań, 31–38.
- Nowowiejski Bogusław, 2006, *Inspiracje kulturowe we współczesnym nazewnictwie polskim*, [w:] Zofia Abramowicz, Elżbieta Bogdanowicz (red.), *Onimizacja i apelatywizacja*, Białystok, 309–316.
- Pelcowa Halina, 1998, *Zmiany językowe jako problem badawczy współczesnej dialektologii*, [w:] Sławomir Gala (red.), *Teoretyczne, badawcze i dydaktyczne założenia dialektologii*, Łódź, 105–117.

Ewa Oronowicz-Kida

Cultural inspirations in modern official names of rural streets in the Province of Podkarpacie

(Summary)

In 1989, that was the turning point in political and economic terms, a new, never encountered before category of proper name occurred in villages of the Province of Podkarpacie, namely, official street names. In the set of almost 900 onims, you may spot cultural inspirations that accompanied their occurrence. On the discussed area the cultural influence was of general nature (traditional sources of inspiration: historical figures, biblical and literary ones) and local nature (sources rooted

in the rural culture: names of parts of the village and hamlets; forenames and surname of people who belong to the history of the village or the neighbouring region). In total the names inspired with cultural phenomena constitute 43% of all names under analysis. Preponderance of commemorative, especially discretionary, names of local significance over the commemorative names of the domestic nature and domination of onyms of historical origin among the erudite names as well as slow opening to being inspired with contemporary mass culture, represent specific characteristic features of the official rural plateonymy in the Province of Podkarpacie

Słowa kluczowe: oficjalna wiejska plateonimia, onomastyka kulturowa.

Keywords: official rural plateonymy, cultural onomastics.